

Vleermuizen- en vissenonderzoek

Rengerswetering

Gemeente Bunschoten

November 2007

Vleermuizen- en vissenonderzoek

Rengerswetering

Gemeente Bunschoten

In opdracht van de gemeente Bunschoten

Tekst:	H.J.V. van den Bijtel
Fotografie:	H.J.V. van den Bijtel (HB)
Beopublicatie:	200745
November 2007	
Omslag:	De Rengerswetering gezien vanaf de Nijkerkerweg

van den **Bijtel** ecologisch onderzoek

Uilenkamp 22
3972 XS Driebergen-Rijsenburg
tel./fax 0343 – 521021
e-mail h.j.v.vdbijtel@planet.nl

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	1
2.	Het onderzoeksgebied	1
3.	Het onderzoek	3
4	Resultaten van het onderzoek	4
4.1	Vleermuizen	4
4.2	Vissen	6
5	Resultaten in het licht van de Flora- en Faunawet	7
5.1	Vleermuizen	7
5.2	Vissen	7
5.3	Volledigheid onderzoek	7
6.	Conclusies	8
7	Geraadpleegde literatuur	9

Bijlage

1. Inleiding

In het voorjaar van 2004 is in opdracht van de gemeente Bunschoten een verkennend ecologisch onderzoek uitgevoerd in het gebied Rengerswetering (van den Bijtel 2004). Het toenmalige onderzoek diende als basis voor de ruimtelijke onderbouwing ten behoeve van het ontwerpbestemmingsplan Rengerswetering en voor een eventuele ontheffingaanvraag in het kader van de Flora- en Faunawet. Naar twee groepen, te weten vleermuizen en vissen, die in 2004 niet onderzocht zijn, is in opdracht van de gemeente Bunschoten in 2007 onderzoek uitgevoerd.

In dit rapport wordt verslag gedaan van de bevindingen en wordt nagegaan in hoeverre de resultaten de aanvraag van een ontheffing van de verbodsbepalingen van de Flora- en Faunawet noodzakelijk maken.

2. Het onderzoeksgebied

Voor een uitgebreide beschrijving van het onderzoeksgebied wordt verwezen naar de rapportage van het onderzoek uit 2004. In de onderstaande beschrijving worden alleen een aantal kenmerken van het gebied beschreven die relevant zijn voor de onderzochte groepen. Het gebied Rengerswetering is een open graslandgebied dat doorsneden wordt door ondiepe sloten waarvan de meeste niet breder zijn dan 2 meter. De watervegetatie is in veel sloten goed ontwikkeld. Behalve kroossoorten (klein kroos, bultkroos) treden soorten als drijvend fonteinkruid, gewoon sterrenkroos, grof hoornblad, grote lisdodde, schedefonteinkruid, smalle waterpest, stijve waterranonkel, stomphoekig sterrenkroos, tenger fonteinkruid en zwanenbloem plaatselijk op de voorgrond. In vrij veel sloten of delen van sloten komen vegetaties voor die duiden op een goede waterkwaliteit en een zekere invloed van grondwater met soorten als stomp fonteinkruid, brede waterpest en gewoon kransblad.

De sloten hebben veelal een rijke vegetatie met onder andere stijve waterranonkel en kikkerbeet (HB)

In de oevers van de sloten zijn vegetaties aan te treffen met soorten als blauw glidkruid, bosbies, gewone egelskop, holpijp, penningkruid, platte rus, slanke waterbies, slanke waterkers, tweerijige zegge en zwanenbloem. Van genoemde soorten zijn bosbies, holpijp en slanke waterkers indicatief voor een zekere grondwaterinvloed (kwel).

De Rengerswetering vormt de oostgrens van het gebied. Deze wetering is gemiddeld acht tot tien meter breed. De watervegetatie van de wetering is slecht ontwikkeld, evenals de oevervegetatie, die bovendien sterk gefragmenteerd is.

Langs de Rengerswetering komt geen continue strook met oevervegetatie voor. Slechts hier en daar zijn stroken riet of pollen met gele lis aanwezig

In het gebied staan geen boerderijen en komt behoudens een tweetal vrij jonge bomenrijen langs een perceeltje even ten zuiden van de Smeerweg, geen opgaande beplanting voor. Wel is er opgaande beplanting aanwezig rond de boerderijen aan de oostzijde van de Rengerswetering en langs de Rengersweg (ten westen van het plangebied).

De Rengerswetering is een open gebied, vrijwel zonder opgaande beplanting en zonder boerderijen. Voor vleermuizen zijn er dan ook geen potentiële verblijfplaatsen aanwezig (HB)

3. Het onderzoek

Voor vleermuizen is het onderzoeksgebied in de periode april tot oktober vier maal bezocht, van één uur voor zonsondergang tot tweeënhalve - drie uur na zonsondergang. Tijdens het onderzoek is gebruikgemaakt van een batdetector (Petterson D 240x) die zowel over een heterodyne als een time-expansion modus beschikt. Gedurende de bezoeken is vanaf de openbare wegen het gehele gebied afgewerkt.

Voor vissen zijn begin september en half oktober verspreid over het gebied tien punten met een net bemonsterd (bijlage 1). Per monsterpunt zijn op een afstand van tien tot twintig meter twee halen van ca. drie meter gemaakt.

4 Resultaten van het onderzoek

4.1 Vleermuizen

Er zijn in het gebied Rengerswetering vijf soorten vleermuizen vastgesteld (tabel 1). Hiervan is de meervleermuis alleen tijdens het bezoek in augustus waargenomen (3 ex. jagend boven het zuidelijke deel van de Rengerswetering, vliegend in noordelijke richting). De overige soorten zijn verspreid over het gebied tijdens alle bezoeken waargenomen.

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Rode Lijst	Oranje Lijst	F&F
Watervleermuis	<i>Myotis daubentonii</i>			3-IV
Meervleermuis	<i>Myotis dasycneme</i>		4	3-IV
Gewone dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>			3-IV
Rosse vleermuis	<i>Nyctalus noctula</i>		4	3-IV
Laatvlieger	<i>Eptesicus serotinus</i>			3-IV

Tabel 3. Vastgestelde vleermuizen

De soorten waarbij in de kolom F&F een cijfer staat, zijn beschermd krachtens de Flora- en Faunawet; het cijfer verwijst naar de tabel (toelichtende brochure; LNV 2005) waarin ze zijn opgenomen en daarmee naar de striktheid van de bescherming. Voor soorten die zijn opgenomen in tabel 3 geeft het Romeinse cijfer aan of de soort wel (IV) of niet (I) is opgenomen in bijlage IV van de Habitatrichtlijn. De soorten waarbij in de kolom Oranje Lijst een 4 staat, zijn opgenomen in deze lijst. Categorie 4 in de Oranje Lijst staat gelijk aan de categorie Kwetsbaar uit de Rode Lijst.

Omdat er voor vleermuizen in het gebied feitelijk geen mogelijkheden aanwezig zijn voor de vestiging van verblijfplaatsen, had het onderzoek vooral tot doel vast te stellen of de dieren binnen het gebied of naar het gebied toe gebruikmaakten van vaste vliegroutes. Dit kon alleen voor de watervleermuis worden vastgesteld. De meeste watervleermuizen (max. 11 ex. op 16 mei) kwamen via de Kleine Pol naar het gebied vliegen (figuur 1).

Figuur 1. Vastgestelde vliegroute van watervleermuizen
Het gestippelde deel van de pijl is de vermoedelijke route van de dieren

Eenmaal in het gebied volgden ze de aanwezige hoofdwatergang naar de Rengerswetering of waaierden uit over de graslanden. De waargenomen dieren zijn vermoedelijk afkomstig uit de omgeving van de Stadsweide, waar verschillende oudere bomen staan waar zich verblijfplaatsen van deze soort kunnen bevinden. In het gebied zijn relatief veel jagende watervleermuizen boven de Rengerswetering waargenomen.

Opmerkelijk was ook het talrijke voorkomen van de rosse vleermuis, een soort die zowel zijn zomer- als winterverblijven in holle bomen heeft. Rosse vleermuizen (max. 15 ex. op 2 oktober) zijn vooral jagend rondom de schermbeplanting van de boerderijen (Smeerweg en Oostelijke Randweg) gezien. Gezien het tijdstip van verschijnen van een ieder geval een deel van de dieren (10 - 20 minuten na zonsondergang) is het waarschijnlijk dat ook deze vleermuizen hun verblijfplaatsen in de omgeving van de Stadsweide hebben, hoewel bekend is dat deze soort grote afstanden tussen de verblijfplaatsen en de foerageergebieden kan overbruggen (Limpens et al. 1997).

In de omgeving van de Stadsweide met zijn oudere geboomte bevinden zich mogelijk verblijfplaatsen van watervleermuis en rosse vleermuis (HB)

Zoals uit de tabel blijkt zijn alle vleermuizen beschermd en opgenomen in tabel 3 van de Flora- en Faunawet. Bovendien zijn alle vleermuizen opgenomen in bijlage IV van de Habitatrichtlijn. Dat wil zeggen dat de bescherming van deze soorten een Europees rechtelijke grondslag heeft. Voor de vleermuizen geldt dan ook het strengste beschermingsregime. Geen van de soorten is opgenomen op de Rode Lijst. De meervleermuis en de rosse vleermuis zijn opgenomen op de Oranje Lijst.

4.2 Vissen

Er zijn in het gebied 12 soorten vissen vastgesteld (tabel 2). De vastgestelde soorten komen verspreid door het gehele gebied voor. Dit ligt ook in de lijn der verwachting aangezien alle wateren in het gebied met elkaar verbonden zijn.

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Rode Lijst	Oranje Lijst	F&F
Baars	<i>Perca fluviatilis</i>			
Blankvoorn	<i>Rutilus rutilus</i>			
Brasem	<i>Abramis brama</i>			
Driedoornige stekelbaars	<i>Gasterosteus aculeatus</i>			
Karper	<i>Cyprinus carpio</i>			
Kleine modderkruiper	<i>Cobitis taenia</i>			2
Kroeskarper	<i>Carassius carassius</i>	KW	3	
Paling	<i>Anguilla anguilla</i>			
Ruisvoorn	<i>Scardinius erythrophthalmus</i>			
Snoek	<i>Esox lucius</i>			
Tienddoornige stekelbaars	<i>Pungitius pungitius</i>			
Zeelt	<i>Tinca tinca</i>			

Tabel 3. Vastgestelde vissen

De soorten waarbij in de kolom F&F een cijfer staat, zijn beschermd krachtens de Flora- en Faunawet; het cijfer verwijst naar de tabel (toelichtende brochure; LNV 2005) waarin ze zijn opgenomen en daarmee naar de striktheid van de bescherming. Voor soorten die zijn opgenomen in tabel 3 geeft het Romeinse cijfer aan of de soort wel (IV) of niet (I) is opgenomen in bijlage IV van de Habitatrichtlijn. De soorten waarbij in de kolom Rode Lijst de afkorting KW (kwetsbaar) staat, zijn opgenomen in deze lijst. De aanduidingen gevoelig en kwetsbaar verwijzen naar de mate van bedreiging. Oranje Lijst een 3 staat, zijn opgenomen in deze lijst. Categorie 3 in de Oranje Lijst staat gelijk aan de categorie bedreigd uit de Rode Lijst.

Van de vastgestelde soorten is alleen de kleine modderkruiper beschermd. Deze soort is opgenomen in tabel 2 van de AmvB art. 75 (toelichtende brochure; LNV 2005) en geniet een matig strenge bescherming. De kroeskarper is zowel op de Rode als op de Oranje Lijst opgenomen.

5 Resultaten in het licht van de Flora- en Faunawet

5.1 Vleermuizen

Vleermuizen zijn strikt beschermd, dat wil zeggen dat het verboden is dieren te doden, verwonden, verontrusten, etc., maar ook dat geen vaste verblijfplaatsen van vleermuizen mogen worden verstoord, vernield of verwijderd. Onder vaste verblijfplaatsen worden niet alleen bomen en huizen waar dieren verblijven gerekend, maar ook opgaande elementen, zoals houtsingels, bomenrijen en geïsoleerde bosjes die de dieren gebruiken als vaste vliegroute of om te foerageren.

In het gebied Rengerswetering zijn geen locaties aanwezig waar vleermuizen verblijven, maar ook geen opgaande elementen die vleermuizen gebruiken als vliegroute of als vast jachtgebied. Weliswaar gebruiken de watervleermuizen vrijwel altijd dezelfde route om naar het gebied toe te vliegen, maar eenmaal in het gebied waaiëren ze uit over de polder, al volgen de meeste de hoofdwatgang. Dit kan in de zin van de Flora- en Faunawet echter niet worden opgevat als een vaste verblijfplaats. Derhalve behoeft voor deze soort, evenals voor de andere vleermuissoorten, die evenmin vaste verblijfplaatsen hebben in het gebied, geen ontheffing van de verbodsbepalingen van de Flora- en Faunawet te worden aangevraagd.

Aanvullend kan nog worden opgemerkt dat in de rapportage van het verkennend ecologisch onderzoek (van den Bijtel 2004) is geadviseerd langs de hoofdwatgang tussen de Rengerswetering en de Oostelijke Randweg, ter hoogte van de Kleine Pol, een brede natuurstrook bestaande uit een watgang met verlaagde oevers en aangrenzend drassig grasland met enige opgaande beplanting, aan te leggen. Deze aanbeveling is overgenomen in het Masterplan (Gemeente Bunschoten 2007) voor het uitbreidingsplan Rengerswetering. Op termijn kan deze natuurstrook gaan fungeren als vaste vliegroute voor watervleermuizen en mogelijk ook andere soorten.

5.2 Vissen

In het gebied is één beschermde vissoort vastgesteld, te weten de kleine modderkruiper. Met de realisatie van de bouwplannen zullen sloten in het gebied worden gedempt, waardoor er leefgebied van deze beschermde soort verloren zal gaan. Dit betekent dat er voor de kleine modderkruiper een ontheffing van de verbodsbepalingen van de Flora- en Faunawet zal moeten worden aangevraagd.

Daarnaast zullen de te dempen sloten op grond van de in de Flora- en Faunawet verankerde zorgplicht, vóórdat ze gedempt worden, moeten worden leeggevist en de vissen, evenals amfibieën en eventuele waardevolle plantensoorten moeten worden overgebracht naar watgangen in het gebied die gehandhaafd blijven. Dit kan het beste gebeuren in de periode half juli tot eind september.

Deze ontheffing zal, gelet op het feit dat er voor de betreffende soort voldoende geschikt habitat aanwezig blijft - in het masterplan voor de nieuwbouw (Gemeente Bunschoten 2007) zijn veel watgangen opgenomen - en er vanuit gaande de voorgestelde mitigerende maatregelen worden uitgevoerd, naar alle waarschijnlijkheid worden verleend.

5.3 Volledigheid onderzoek

Het verkennend ecologisch onderzoek uit 2004 (van den Bijtel 2004) en het onderhavige onderzoek geven een goed beeld van de in het gebied Rengerswetering aanwezige natuurwaarden. De uitkomsten van beide onderzoeken vormen een goede basis voor de aanvraag van een ontheffing van de verbodsbepalingen van de Flora- en Faunawet.

6 Conclusies

- In het gebied zijn vijf soorten vleermuizen vastgesteld.
- In het gebied komen geen vaste verblijfplaatsen van vleermuizen voor.
- Gelet op de afwezigheid van vaste verblijfplaatsen behoeft voor geen van de vleermuizen een ontheffing van de verbodsbepalingen van de Flora- en Faunawet te worden aangevraagd.

- In het gebied zijn twaalf vissoorten vastgesteld.
- Onder de aangetroffen soorten bevond zich één beschermde soort, de kleine modderkruiper, en één Rode Lijst-soort, de kroeskarper.
- Omdat met realisatie van de plannen leefgebied (=vaste verblijfplaats) van de kleine modderkruiper verloren zal gaan, moet voor deze soort ontheffing van de verbodsbepalingen van de Flora- en Faunawet worden aangevraagd.
- Op grond van de zorgplicht zullen de sloten die gedempt gaan worden, moeten worden leeggevist. De vis en eventuele amfibieën en waardevolle planten dienen te worden overgebracht naar sloten die gehandhaafd blijven.
- De ontheffing van de verbodsbepalingen van de Flora- en Faunawet zal, er vanuit gaande dat de voorgestelde mitigerende maatregelen worden uitgevoerd, naar alle waarschijnlijkheid worden verleend, temeer omdat er voor de soort in het gebied voldoende geschikt habitat aanwezig blijft.
- Met de uitkomsten van het onderzoek uit 2004 en het onderhavige onderzoek, die een goed beeld geven van de in het gebied Rengerswetering aanwezige natuurwaarden, kan een ontheffingaanvraag van de verbodsbepalingen van de Flora- en Faunawet worden opgesteld.

7 Geraadpleegde literatuur

- Backes, Ch.W., P.J.J. van Buuren & A.A. Freriks 2004. Hoofdlijnen natuurbeschermingsrecht. Sdu Uitgevers bv., Den Haag.
- Beenen, R. (red.) 1998. Werkdocument Soortenbeleid, onderdeel fauna. Provincie Utrecht, Utrecht.
- Beenen, R., E. van den Dool & W. Timmers 2002. Werkdocument Soortenbeleid, onderdeel flora. Provincie Utrecht, Utrecht.
- Bijitel, H.J.V. van den 2004. Verkennend Ecologisch Onderzoek Rengerswetering, gemeente Bunschoten. Rapport, Driebergen.
- Gemeente Bunschoten 2007. Masterplan Rengerswetering. Rapport Bunschoten.
- Kuiper Compagnons 2007. Houtskoolschets Rengerswetering in Bunschoten. Rapport, Rotterdam/Arnhem.
- Limpens, H., K. Mostert & W. Bongers (red.) 1997. Atlas van de Nederlandse vleermuizen. Onderzoek naar verspreiding en ecologie. KNNV-Uitgeverij, Utrecht.
- Ministerie van LNV 2000. Bescherming van planten en dieren. *Over de Flora- en Faunawet*. Brochure nr. 03. Ministerie van LNV, 's Gravenhage.
- Ministerie van LNV 2002a. Ter bescherming van onvervangbare flora en fauna. Algemene toelichting op de Flora- en Faunawet. Ministerie van LNV, 's Gravenhage.
- Ministerie van LNV 2002b. Soortbescherming bij ruimtelijke ingrepen en dergelijke. Over de Flora- en Faunawet in Nederland. Ministerie van LNV, 's Gravenhage.
- Ministerie van LNV 2005. Buiten aan het werk? Houd tijdig rekening met beschermde planten en dieren. De Flora- en Faunawet in de praktijk; informatie over vrijstellingen, ontheffingen en gedragscodes. Ministerie van LNV, 's Gravenhage.
- Schaminée, J.H.J., A.H.F. Stortelder & E.J. Weeda 1995. De vegetatie van Nederland. Deel 2. Plantengemeenschappen van wateren, moerassen en natte heiden. Opulus Press, Uppsala/Leiden.
- Stortelder, A.H.F., J.H.J. Schaminée & P.W.F.M. Hommel 1999. De vegetatie van Nederland. Deel 5. Plantengemeenschappen van ruigten, struwelen en bossen. Opulus Press, Uppsala/Leiden.

Bijlage 1.   Monsterpunten vissonderzoek

